

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การคิดค่าชดเชยทรัพย์สินเพื่อการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยหน่วยงานของรัฐ การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยอสังหาริมทรัพย์ที่มีการเวนคืน และ กระบวนการเพื่อนสิทธิ เสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างยิ่งคือการเวนคืนที่ดิน ซึ่งโดยหลักการแล้ว ย่อมเป็นการเวนคืนที่ดินจากประชาชนซึ่งรัฐกำหนดให้เป็นเจ้าของสิทธิในที่ดินได้ และเมื่อรัฐ มีเหตุผลความจำเป็นต้องการใช้ที่ดินซึ่งประชาชนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์นั้น รัฐอาจต้องใช้กลไก ของกฎหมายในการเข้าใช้ที่ดินในการเวนคืน เมื่อรัฐได้เวนคืนที่ดินจากประชาชนมาแล้วรัฐจะต้อง นำที่ดินที่ได้มาใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายเวนคืน และ โดยปกติผู้ที่นำ ที่ดินมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐที่ทำการเวนคืนที่ดิน ในที่นี้คือ “กรมชลประทาน”

จากการศึกษาซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วย ให้ผู้ศึกษาได้เกิดการพัฒนารอบความคิดและแนวทางการศึกษา ในการศึกษาหลักเกณฑ์การคิด ค่าชดเชยทรัพย์สิน เพื่อพิจารณาผลกระทบต่อ โครงการ กรณีศึกษาการพัฒนา โครงการแหล่งน้ำ ของกรมชลประทาน โดยมีขั้นตอนและวิธีการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ดังนี้

3.1 รูปแบบการศึกษา

3.1.1 การรวบรวมและทบทวนข้อมูล ในการพิจารณาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ มาตรฐานและ อัตราค่าชดเชยที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง พืชผลและไม้ยืนต้นต่างๆ พร้อมทั้งทบทวนเอกสาร รายงานและ ผลการศึกษา หรืองานวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

3.1.1.1 ทบทวนรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือรายงานการสำรวจ ของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ที่กล่าวมาแล้วจากบทที่ 2

3.1.1.2 ทบทวนผลการศึกษาในพื้นที่เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ ทำเลที่ตั้ง ลักษณะการใช้ ที่ดิน พืชผลและไม้ยืนต้น สิ่งปลูกสร้าง สภาพเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความเป็นมาและ พัฒนาการของชุมชนในพื้นที่โครงการ

3.1.1.3 รวบรวมราคาประเมินที่ดินตามบัญชีกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน ในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.2555 – 2558 จากสำนักงานธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

3.1.1.4 รวบรวมราคาประเมินบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างตามบัญชีกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์โรงเรือนสิ่งปลูกสร้างในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.2555 – 2558 จากกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

3.1.1.5 รวบรวมและทบทวนอัตราค่าทดแทนพืชผลและไม้ยืนต้นตามบัญชีค่าทดแทนต้นไม้และไม้ผลที่ถูกเขตชลประทานตามอัตราค่าทดแทนของกรมวิชาการเกษตร ปี พ.ศ. 2549 (ปัจจุบันยังใช้อยู่) ซึ่งกองกฎหมายที่ดิน กรมชลประทาน ได้ใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินราคาค่าชดเชยพืชผลให้กับราษฎรที่ได้รับผลกระทบ

3.1.1.6 รวบรวมและทบทวนอัตราค่าทดแทนอาคารและสิ่งปลูกสร้างในเขตพื้นที่โครงการ ตามบัญชีมาตรฐาน ราคาชดเชยสิ่งปลูกสร้าง ปี พ.ศ. 2549 ของกรมชลประทาน

3.1.1.7 รวบรวมระเบียบ ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ มติคณะรัฐมนตรี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดินและทรัพย์สินต่างๆ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ปี พ.ศ. 2530 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาเป็นกรอบในการคิดค่าชดเชยทรัพย์สินเพื่อการเวนคืน และประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 44 พ.ศ. 2534 เรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

3.1.2 การสำรวจภาคสนาม ในการพิจารณาการชดเชยทรัพย์สินของโครงการ ได้ดำเนินการขั้นต่างๆประกอบด้วย

3.1.2.1 กำหนดขอบเขตพื้นที่ การตรวจสอบสภาพพื้นที่และวางแผนทางการดำเนินงานชดเชยทรัพย์สินในพื้นที่สนามจริง ด้วยการทำการเปรียบเทียบขอบเขตพื้นที่ระหว่างแผนที่โครงการก่อสร้างกับอาณาเขตพื้นที่จริง

3.1.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆจากหน่วยงานของรัฐในบริเวณพื้นที่โครงการจากการสำรวจพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลที่ใช้ในการตรวจสอบ อ้างอิง และนำมาวิเคราะห์

3.1.2.3 การสำรวจบริเวณพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้าง และพัฒนาโครงการก่อสร้างเขื่อน โดยดำเนินการสำรวจภาคสนามในพื้นที่ที่โครงการก่อสร้างเขื่อนซึ่งประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนเข้าสำรวจพื้นที่ สำรวจบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ พืชผลและไม้ยืนต้น รวมทั้งที่ดินทำกินร่วมกับประชาชนที่เป็นเจ้าของบ้านเรือน เจ้าของที่ดิน โดยมีรายละเอียดที่สำรวจได้ดังนี้

1. การสำรวจที่ดิน

- สำรวจจำนวน ขนาดแปลงที่ดินถือครองหรือเนื้อที่ ประเภทเอกสารสิทธิ์และเจ้าของกรรมสิทธิ์ การครอบครองที่ดินในบริเวณพื้นที่องค์ประกอบโครงการ

- สำรวจรายละเอียดลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินและขอบเขตพื้นที่การชดเชย

- สํารวจรายละเอียดเกี่ยวกับค่าพัฒนาที่ดิน ราคาซื้อขายที่ดินตามราคาท้องตลาดทั่วไป และราคาที่ดินที่เจ้าของที่ดินต้องการในบริเวณพื้นที่โครงการ เพื่อนำมาประเมินค่าชดเชยที่ดินที่จะต้องจ่ายค่าชดเชยให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบด้วยความเป็นธรรมทั้งสองฝ่ายระหว่างหน่วยงานของรัฐ และราษฎรเจ้าของพื้นที่ที่จะต้องโยกย้ายออกจากที่ทำกินเดิม ซึ่งจะกลายเป็นพื้นที่น้ำท่วม

- กำหนดประเภทกรรมสิทธิ์ที่ดินถือครองที่ชดเชย โดยอาศัยหลักเกณฑ์พิจารณาจ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ถือครองที่มีเอกสารสิทธิ์ถูกต้องและจ่ายค่าที่ดินในรูปแบบค่ารื้อถอนและค่าขนย้ายให้แก่ผู้ถือครองที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์

2. การชดเชยพืชผลและไม้ยืนต้น

- สํารวจชนิด และแหล่งพื้นที่เพาะปลูกพืชผลและไม้ยืนต้นต่างๆ ที่มีการเพาะปลูกกันมากหรือพืชเศรษฐกิจหลักในพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อน โดยพิจารณาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก

- กำหนดแปลงสำรวจตัวอย่างพืชผล และไม้ยืนต้นแต่ละประเภทกลุ่มพืชตามการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยใช้ขนาดแปลง 20 X 20 เมตร หรือ 0.25 ไร่ (1 งาน) ซึ่งจำนวนแปลงตัวอย่างพิจารณาตามขนาดพื้นที่เพาะปลูกพืชผลและไม้ยืนต้น ตลอดจนสภาพการกระจายของพื้นที่เพาะปลูกตามการใช้ที่ดิน

- แงนนับประเภทพืชผลและไม้ยืนต้น จำนวนขนาดของพืชผลและไม้ยืนต้นทุกแปลงสำรวจตัวอย่าง

- สํารวจรายละเอียดเกี่ยวกับต้นทุนการเพาะปลูกพืชหลัก และมูลค่าราคาพืชผลและไม้ยืนต้นตามราคาทั่วไปในท้องถิ่น

- กำหนดประเภทพืชผลและไม้ยืนต้นที่ต้องชดเชย โดยอาศัยหลักเกณฑ์พิจารณาจ่ายค่าทดแทนพืชผลและไม้ยืนต้นเท่านั้น ส่วนรัฐพืชและไม้ล้มลุกจะพิจารณาจ่ายเฉพาะกรณีจำเป็นต้องใช้พื้นที่หรือแปลงที่ดินอย่างเร่งด่วนจนทำให้ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตทันก่อนเริ่มดำเนินก่อสร้างโครงการก่อสร้างเขื่อน

3. การชดเชยบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้าง

- สํารวจประเภทและจำนวนบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้าง รวมทั้งสาธารณประโยชน์ต่างๆ ในพื้นที่ก่อสร้างโครงการ โดยประสานงานกับผู้นำชุมชน เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนและประชาชนที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ

- กำหนดกลุ่มประเภทบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างของประชาชน หน่วยงานราชการ และสาธารณูปโภคต่างๆที่อยู่ในบริเวณพื้นที่องค์ประกอบโครงการก่อสร้างเขื่อนที่คาดว่าจะถูกเวนคืน โดยพิจารณาจากขนาด รูปแบบ และวัสดุก่อสร้างตามลักษณะแบบมาตรฐานการกำหนดค่า

รื้อย้ายอาคารบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างของกลุ่มงานออกแบบสถาปัตยกรรม สำนักออกแบบวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม กรมชลประทาน และรูปแบบตามบัญชีกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ โรงเรือนสิ่งปลูกสร้างในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2555 – 2558 ของกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

- คัดเลือกประเภทบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างของประชาชน และของรัฐด้วยการถ่ายรูปนำมาถอดแบบและจำแนกวัสดุก่อสร้างเพื่อประเมินราคาบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างในพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนที่คาดว่าจะถูกเวนคืน

- สิ่งก่อสร้างสาธารณประโยชน์ต่างๆ ของหน่วยงานราชการและชุมชน เช่น สิ่งปลูกสร้างสาธารณประโยชน์อาศัยวิธีการประมาณราคาก่อสร้างหรือราคามาตรฐานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ราษฎรที่ได้รับผลกระทบที่อาศัยและมีพื้นที่ทำกินอยู่ในบริเวณพื้นที่องค์ประกอบโครงการเขื่อนแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วย

3.2.1 ราษฎรที่ทำกินอยู่ในบริเวณพื้นที่องค์ประกอบโครงการ เช่น พื้นที่คลองส่งน้ำ พื้นที่คลองระบายน้ำ พื้นที่ห้วยงาน (เขื่อน) พื้นที่อ่างเก็บน้ำ (พื้นที่น้ำท่วม) พื้นที่ท่อส่งน้ำ พื้นที่บ่อขุดดิน พื้นที่สร้างฝายกั้นน้ำ ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ

3.2.2 ผู้นำชุมชน เช่น นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในบริเวณพื้นที่โครงการ

3.2.3 ประชาชนหรือตัวแทนผู้ที่มีทำกินอยู่ในบริเวณพื้นที่โครงการ

ทั้งนี้ จะเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดสภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป การตั้งถิ่นฐาน รูปแบบและค่าทดแทนที่ต้องการขายให้แก่โครงการ ราคาที่ดินตามท้องตลาดทั่วไป รูปแบบการชดเชยทรัพย์สินและอพยพย้ายถิ่นที่ต้องการ ตลอดจนประมวลความคิดเห็นของประชาชนหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการก่อสร้างเขื่อนในแง่ต่างๆ จากผลการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยความต้องการของผู้ได้รับผลกระทบและความเหมาะสมทางการปฏิบัติเป็นหลัก ซึ่งรายละเอียดแบบสอบถามแสดงอยู่ใน ภาคผนวก ข

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

ในการดำเนินการศึกษาตามกระบวนการชดเชยทรัพย์สินหลังจากรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร และอยู่ในจังหวัดที่ตั้งของโครงการ และจากการเก็บ

ข้อมูลในการสำรวจภาคสนามพร้อมทั้งสอบถามข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ ผู้นำชุมชนต่างๆ และราษฎรที่ได้รับผลกระทบเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์

3.4 เครื่องมือการศึกษา

3.4.1 เอกสารทางราชการ ศึกษาจากข้อมูลต่างๆจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2550 ประกอบกับข้อมูลจากกรมธนารักษ์ กรมที่ดิน กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร รวมถึงรายงานต่างๆที่ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือรายงานการสำรวจของการพัฒนาแหล่งน้ำอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น โครงการบรรเทาอุทกภัยและแก้ปัญหาภัยแล้ง จังหวัดสตูล โครงการชลประทานพิษณุโลกฝั่งซ้ายระยะที่ 2 และโครงการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมอ่างเก็บน้ำคลองพร้าว จังหวัดตราด และการสำรวจภาคสนาม

3.4.2 การใช้แบบสอบถาม เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ – สังคม ข้อมูลจากปัจจัยหรือตัวแปร จะใช้แบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษากำหนดเนื้อหาการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ และความต้องการของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการไม่ว่าอัตราค่าทดแทนที่ดิน ค่าทดแทนสิ่งปลูกสร้าง หรืออัตราค่าชดเชยพืชผลและไม่ยืนต้นที่จะถูกน้ำท่วมในอนาคต เมื่อมีการก่อสร้างเขื่อน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปวิเคราะห์ และกำหนดอัตราค่าชดเชยทรัพย์สินต่อไป

3.4.3 เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา เช่น คอมพิวเตอร์ที่ใช้โปรแกรม ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) เป็นเครื่องมือที่นำเอาระบบกราฟิกแผนที่ (Geographic) มาทำงานร่วมกับระบบฐานข้อมูล (Database) ให้กลายเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ที่สามารถใช้ในการจัดเก็บ แก้ไข ปรับปรุง สืบค้น จัดการ วิเคราะห์ แสดงผล และรายงานผลข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยอาศัย ความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์เป็นตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับข้อมูลอื่นๆ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆที่ทำการศึกษาข้อมูล หรือ โปรแกรมประยุกต์ที่ใช้ฟรีอย่าง Google Earth หรือ Point Asia โดยการนำเขตทาง เขตคลอง หรือขอบเขตโครงการมา Overlay กับข้อมูลที่ต้องการ ตรวจสอบเพื่อที่จะได้ทราบว่าในการคิดค่าชดเชยที่ดินผ่านพื้นที่ใดบ้าง ต้องติดต่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากหน่วยงานใดบ้าง อีกทั้งยังเป็นการช่วยวางแผนการทำงานและช่วยตีกรอบของงานที่ทำการศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากคอมพิวเตอร์แล้วจะต้องมีเครื่อง GPS เพื่อหาพิกัด ตำแหน่งจุดต่างๆเพื่อลงตำแหน่งอาคาร บ้านเรือนบนแผนที่ทำให้ทราบค่าละติจูด และค่าลองจิจูด พร้อมกับกล้อง VDO, กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียงสำหรับการบันทึกข้อมูลและเหตุการณ์ที่สำคัญนำมาทบทวนความเข้าใจระหว่างการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์จากการผลสำรวจภาคสนามร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานราชการที่อยู่ภายในกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยอสังหาริมทรัพย์ร่วมกับแบบสอบถามด้านอสังหาริมทรัพย์ เพื่อใช้สำรวจสภาพที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง และพืชผลไม้ยืนต้น ราคาที่ดินที่ผู้ได้รับผลกระทบพึงพอใจเพื่อความเป็นธรรมกับหน่วยงานของรัฐและราษฎรที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ที่จะก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป IBM SPSS Statistic เป็นโปรแกรมที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมากในปัจจุบัน เนื่องจากใช้งานง่าย สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ทั้งสถิติขั้นต้นและสถิติขั้นสูง